

*Кулешір М. М.,**викладач кафедри англійської філології і перекладу
Київського національного лінгвістичного університету*

ВІДОБРАЖЕННЯ АРХЕТИПІВ КОЛЕКТИВНОГО НЕСВІДОМОГО В АПОКАЛІПТИЧНИХ РОМАНАХ ДЖ. УІНДЕМА

Анотація. У статті аналізуються особливості відображення архетипів колективного несвідомого та їх роль в апокаліптичних романах Дж. Уіндема.

Ключові слова: архетип, колективне несвідоме, міф, апокаліптичний роман.

Постановка проблеми. Про роль міфологічного мислення літературознавці заговорили після фундаментальних досліджень К.Г. Юнга, присвячених колективному несвідомому. Уже в середині ХХ століття стало зрозуміло, що викорінення міфів релігійними течіями та раціоналістичною наукою є безрезультатним. Більше того, міфологічне мислення з успіхом засвоїло і включило в себе релігійний та науковий світогляд, породивши нові міфи. Це зумовило посилення наукового інтересу, в тому числі літературознавців, до вивчення проявів колективного несвідомого та його архетипів. Останні є універсальними початковими вродженими психічними структурами, що становлять зміст колективного несвідомого і лежать в основі загальнолюдської символіки міфу та чарівних казок. Вплив на індивіда тих чи інших архетипів зумовлюють безліч обставин та явищ, одним із яких є релігія. Прибічник певної конфесії несе у собі певні архетипи (у християн – біблійні), що впливають на влаштування його життя. Вплив архетипів на людину відбувається через мистецтво, літературу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У ХХ столітті поняття «архетип», актуалізоване К.Г. Юнгом у психологічних дослідженнях, стало доволі часто вживаним терміном у гуманітарних дисциплінах, зокрема літературознавстві. Значну увагу теорії архетипу присвятили Н. Фрай, М. Еліаде, Г. Башляр та ін. Аналіз архетипів у літературних творах неодноразово здійснювали літературознавці, як зарубіжні, так і вітчизняні. Праці, які заторкували теоретичний бік цієї проблеми, з'явилися і у вітчизняному літературознавстві, зокрема «Психоаналіз і літературознавство» Н. Зборовської [1]. Однак питання наявності архетипів у творчості Дж. Уіндема ніколи не було предметом вивчення і піднімається вперше.

Метою статті є розгляд проблеми відображення архетипів колективного несвідомого в апокаліптичних романах англійського письменника Дж. Уіндема.

Виклад основного матеріалу. За К.Г. Юнгом, митець є деміургом, який створює образи світів, що є втіленням універсальних витоків буття. Письменник, щоби втілити своє переживання, звертається до «прадавнього переживання», до міфологічних фігур. Він поринає у світ колективного несвідомого, і таким чином відбувається об'єднання психічних пластів свідомого й несвідомого.

Як організуються архетипні символи в літературних творах і, зокрема, в досліджуваних? Н. Фрай вважає, що є три способи організації міфів та архетипних символів у літературі. По-перше, це – невитіснений міф, що «має форму двох кон-

трастних світів, повних метафоричних ідентифікацій». Одна з них бажана, а інша – ні. По-друге, існує тенденція, «яка підказує невисловлений прямо мітичний зразок у світі і яку близько пов'язуємо з людським досвідом». По-третє, є тенденція зосередження «на змісті та способі представлення, а не на формі фабули» [7, с. 149–150]. В апокаліптичних творах Дж. Уіндема є всі три типи організації архетипних символів. Світ цивілізації, доапокаліптичний, протиставляється світу постапокаліптичному, в якому цивілізація зруйнована. Низка сюжетів романів перегукується із певними міфічними сюжетами. Автор зосереджує свою увагу на змісті та формі представлення. У його наративах розігрується загальнолюдська колізія, закорінена в архетипну реальність.

Одним із прадавніх міфів, архетипів є міф про кінець світу. У християнстві він отримав втілення, зокрема, у вченні міленаризму, що говорить про прихід і тисячолітнє панування Христа на землі після падіння царства антихриста. Архетип кінця світу приводить у дію глибинні психічні механізми у багатьох людей, впливаючи не лише на релігійну, а й на суспільну поведінку. Сюжети про кінець світу лежать в основі апокаліптичних романів, навіть їхня назва вказує на це. Однак у романах Дж. Уіндема художній апокаліпсис не ідентичний християнському. Це не остаточний кінець, а лише загибель більшої частини людства і завершення старої цивілізаційної моделі. Автор неодноразово критикує «старий світ», зупиняється на його недоліках і соціальних «хворобах», які сприяли катастрофічним явищам. Значна увага присвячена сюжетам про хід загибелі цивілізації і вагомої частини людства. Апокаліпсис у романах Дж. Уіндема настає у результаті осліплення метеоритними спалахами абсолютної більшості людей, агресії тріффідів, ядерної війни, вторгнення інопланетян. Твори письменника насичені світовідчуттям персонажів, їхнім переживанням катастрофи. Руїнація старого світу сприяла радикальним змінам у свідомості та поведінці багатьох персонажів, вони суттєво переглянули свої світоглядні та моральні цінності. Флоренс Дюрран із «Дня тріффідів» сприймає осліплення більшості людей як попередження, яке дає Бог людям. Щоб відвернути ще більшу катастрофу, необхідно повернутися до глибокого релігійного життя, вважає героїня.

Виражений есхатологізм сповідує значна частина суспільства, зображеного у романі Дж. Уіндема «Хризаліди». Переживши ядерну війну, людство і через багато років після неї живе її страхіттями, уявленнями про неї як про кару Господню, яка може повторитися у жакливішій версії, якщо люди не будуть дотримуватися панівних у цьому суспільстві релігійних уявлень.

Варто також відзначити, що у більшості творів письменника кінець світу певною мірою також означає можливість переходу в новий стан. Уіндемівський персонаж Айвен каже, що вони не збираються реставрувати старе, а хочуть побудувати

дещо нове й краще [5, с. 430]. Традиційна картина кінця світу, як ми бачимо в досліджуваних романах, переосмислюється, їй дається нове трактування.

Близьким до архетипу кінця світу є архетип вигнання з раю, який відображає вигнання з певного місця за певну провину чи невідповідність стандарту. Можна також сказати, що він показує завершення щасливого періоду в житті людини. У Дж. Уіндема архетип вигнання з раю присутній у всіх його апокаліптичних творах, однак найкраще відображений, коли йдеться про художнє описання проміжку між доапокаліпсисом та постапокаліпсисом. Автори акцентують увагу на порівнянні доапокаліптичного буття головних персонажів і постапокаліптичного. Знищення цивілізації, того, що становило їхні цінності, і стає для них вигнанням із раю.

Долання перешкод в апокаліптичних нарративах також пов'язано з архетипом лабіринту, особливо агресивного лабіринту. Він є у багатьох міфах та легендах народів світу, в народній художній творчості, зокрема класичним зразком є давньогрецький міф про Тезея і Мінотавра. У багатьох творах Дж. Уіндема головні персонажі нерідко переживають щось на кшталт: «я зайшов у глухий кут», «хибний шлях», «неочікуваний поворот». Проте слід зазначити, що головні герої тут, як правило, долають агресивний лабіринт, невдачі переважно зазнають другорядні персонажі. Загалом існування тут є суцільним лабіринтом, де на кожному кроці героїв може чекати неочікуваний поворот і обставини можуть загнати їх у глухий кут. Здатність долати апокаліптичний лабіринт і розділяє людей на героїв і жертв.

Головні персонажі, подолавши чимало випробувань і небезпек, стають більш цілісними. Такими стають також Девід Сторм і Розалінда з роману «Хризаліди», пройшовши певний проміжок свого заплутаного, «агресивного» щодо них життєвого шляху. Схожі процеси ми можемо побачити в житті персонажів інших творів.

Архетип лабіринту не зводиться лише до долання перешкод, він має й інше значення. М. Еліаде пише, що у прадавні часи лабіринт прирівнювався до тіла Матері-Землі, увійти в нього означало містичне повернення до Матері. Цю мету переслідували давні обряди ініціації та поховальні церемонії [10, с. 197]. Відтак набуття цілісності низкою уіндемівських та крістоферівських персонажів – це певною мірою також прояв архетипу лабіринту. Таким чином, його відображення у зазначених нарративах є не лише рухом до якоїсь мети, а й досягненням її.

Проте лабіринт має не лише географічне і просторове значення, він може стосуватися і свідомості. Усі головні герої проходять і через це, вони борсаються, шукаючи для себе нові життєві орієнтири та виробляючи новий світогляд.

Доволі широко в апокаліптичних романах Дж. Уіндема представлений архетип героя. Він не лише допомагає персонажам долати перешкоди, а й сприяє їхній безпеці, є її провісником. Е. Фромм визначає героя як людину, яка ризикує втратити все що має, однак вона йде вперед, хоча і не без страху, який долає [8, с. 121]. Дж. Кемпбел вважає справжнім героєм того, хто «несе хрест спасителя: не в яскраві моменти великих перемог його племені, а в безгомінні свого власного відчаю» [2, с. 366]. Завдяки контакту із справжнім архетипом героя досягається передв'єстія особистої безпеки, вважає Дж. Хендерсон [9, с. 115]. Головні персонажі досліджуваних нарративів, як правило, виходять переможцями в боротьбі із несприятливими

обставинами, небезпеками. У творах Дж. Уіндема героями є Білл Мейсен, Джозелла Плейтон («День тріффідів») та ін. До них правомірний відомий вислів юнгіанської психології «міфологічний герой зазвичай перемагає в бою із чудовиськом» [9, с. 119]. Проте тут слід відзначити, що завдання героїв Дж. Уіндема полягають не лише у власному виживанні чи виживанні близьких їм людей, а й в адаптації до нових умов. Вони не лише справляються самі, а й допомагають це зробити іншим, вселяють у них надію.

Одним із зображуваних архетипів у апокаліптичних нарративах Дж. Уіндема є архетип жертви. Він покликаний продемонструвати власну слабкість певної особи й відсутність її амбіцій. Цей антипод архетипу героя втілений у персонажах, які втратили віру у себе й відмовилися від боротьби. К.Г. Юнг називає це пониженням психічного рівня, падінням напруження свідомості [11, с. 254]. У цих літературних образах більше немає бажання і сміливості вирішувати поточні проблеми.

Людина під впливом цього архетипу уникає внутрішньовидових конфліктів шляхом демонстративного визнання поразки. У персонажів Дж. Уіндема також цей архетип неодноразово проявляється. Він показаний в описах поведінки, постави тощо. Жертва страждає від усього: від «кари Господньої», від злих людей, від обставин. Архетип тягне цих людей у п'ятьму страждання. Вони не мобілізують свої сили, щоб якось змінити обставини у позитивний бік, не намагаються ослабити цей архетип. Ці індивіди фактично зрікаються свого права на життя, якогось більш-менш пристойного існування. Ці люди є повною протилежністю тих, у яких активізується архетип героя.

У романі «День тріффідів» відчуття себе як жертви притаманні усім самогубцям, осліпим людям. Осліплений власник бару каже Мейсенові: «А я ж мрець, однаково, що мрець» [6, с. 213]. Він більше нічого не бачить перед собою, після того як його дружина отруїла себе і їхніх дітей газом, його єдиною метою життя стало пити спиртне. Дуже зворушлива сцена, що стосується самогубства пари молодих закоханих людей: «Перед вікном він зупинився й однією рукою дуже ретельно обмацав підвіконня. Потім він обійняв її і притиснув до себе.

– Це було занадто гарно і не могло тривати довго – тихо сказав він. – Я кохаю тебе, рідненька моя. Я дуже, дуже кохаю тебе.

Вона підняла до нього обличчя, і він поцілував її в губи. Повернувшись, він підняв її на руки й зробив крок у вікно» [6, с. 269]. Така ж активація архетипу жертви властива і лікарю, що викинувся із вікна, дівчині, що співала Байрона, та іншим. Архетип жертви повністю взяв гору над свідомістю цих персонажів, що перебували у глибокому розпачі й безнадії. Письменник у зображенні його проявів показав надзвичайну майстерність пера.

Доволі глибоко в апокаліптичних нарративах Дж. Уіндема відображений архетип персони. Таким терміном називали в античності маски, які позначали виконувані ролі. Цей архетип належить до соціальної ролі, соціальної поведінки і найбільш відкрито тяжіє над свідомістю людини, водночас він є найбільш поверховим і доступним для неупередженої оцінки. Характеризуючи персону, К.Г. Юнг писав, що вона є лише маскою колективної психіки, що інсценує індивідуальність, і примушує її носія та інших осіб думати, що вони індивідуальні, тоді як це – лише роль, зіграна колективною психікою [13, с. 115]. «Тільки тому, що персона є більш чи менш довільною і випадковою частиною колективної душі, ми можемо мати хибні думки, помилково розцінювати її intoto як дещо індивіду-

альне. Проте персона, про що свідчить її назва, є лише маскою колективної душі, тією маскою, що стимулює індивідуальність, примушуючи інших і самого її власника повірити в те, що ніби він індивідуальний, тоді як він просто грає роль, через яку говорить колективна душа. Коли ми аналізуємо персону, ми здираємо маску – і виявляємо: те, що здавалося індивідуальним, за своєю суттю колективне, інакше кажучи, персона була лише маскою колективної душі» [13, с. 115]. Загалом така маска є компромісом між індивідумом і суспільством стосовно того, якою людиною має бути. Вона виконує певні соціальні обов'язки, робить собі ім'я, піднімається по соціальних щаблях. Однак щодо сутності індивіда ця реальність є другорядною, інші люди в її створенні часто приймають більше участі, ніж зацікавлена у цьому особа.

У своїх романах Дж Уїндем чи не найкраще зобразив соціальну маску Розалінди в «Хризалідах». Він пише: «Раніше, ніж усі ми, вона інстинктивно відчула, що живе в чужому і ворожому їй світі, і стала свідомо готувати себе до того, що рано чи пізно їй доведеться зустрітися з тією ворожістю віч-на-віч. Крок за кроком вона створювала броню. Я бачив, як вона знаходила дедалі новіші засоби захисту, як наполегливо вона ліпила свій образ. Створила вона його зрештою так майстерно, так ретельно продумано, що рідко дозволяла собі знімати цю маску, майже зрослася з нею» [6, с. 145–146]. Ця маска містила у собі видимість впевненості, незалежності, сили і здатності постояти за себе. Вона була витвором мистецтва. І лише інколи ця маска знімалася.

Найяскравіше зривання маски персони показано у творі двічі, коли Розалінда зазнає страху і коли вона переживає почуття безпеки: «У ту мить я відчув, що розкритися, скинути з себе маску її примусив страх, що виплеснувся назовні з дикою силою... Страх, який вона так добре вміла приховувати...» [6, с. 160] й «Інша Розалінда дивилася на мене широко відкритими очима. Її маска злетіла, як непотрібна лущина і я міг тепер зазирнути в її душу до самого дна... Вона розкрилася, як... дивовижна, небаченої краси квітка...» [6, с. 196]. Схожих психічних трансформацій зазнає і низка інших героїв.

Зображувані в досліджуваних апокаліптичних нарративах глобальна катастрофа стає причиною зривання соціальних масок у багатьох людей і відтак дозволяє побачити нам, що ж являє собою та чи інша людина насправді. Тваринні інстинкти, які за нормальних умов є глибоко прихованими, за умов руйнування цивілізації швидко виходять назовні. Насилля стає звичайним явищем у такому світі. Багато людей у ньому намагаються вижити за рахунок інших. Ось як зображує Дж. Уїндем сцену насилля, здійсненого раніше зовні добропорядним громадянином, у своєму романі, присвяченому тріффідам: «У глибині алеї, метрів десять від входу, корчилася на землі якась дівчина, а огрядний чоловік лупцював її тонким мідним прутом. Плаття її було порване, на голій спині було видно червоні рубці. Зблизька я побачив, чому вона не втікає: руки у неї були зв'язані за спиною, а кінець мотузки був обмотаний навколо лівого зап'ястка чоловіка» [6, с. 249]. У цьому випадку осліпий фізично сильний чоловік намагався вижити за рахунок зрячої дівчини, силою змусивши її стати своєю рабинею, що компенсувала йому зір. Чоловік цей став таким, тому що його соціальна маска була зірвана. Джозелла, яка стала його жертвою, дає пояснення його діям: «Я думаю, що він був не така вже погана людина, хоча по його зовнішності цього не скажеш. Притому він був наляканий. У глибині душі він боявся біль-

ше, ніж я» [6, с. 255]. Подібних описів у творах Дж. Уїндема є чимало. Жанр апокаліптичного роману чи не найкраще з усіх жанрів дозволяє показати масове зривання соціальних масок. Однак письменник звертає увагу й на той факт, що не у всіх людей глобальна катастрофа здатна швидко зірвати соціальну маску. Деякі індивіди є дуже соціалізованими, і процес десоціалізації у них відбувається повільно і болісно.

Зворотна сторона людини, яка відноситься до несвідомого, пов'язана і з архетипом тіні. Він не змінився з того часу, коли людина стала розумною і виникло людське суспільство. Якщо дивитися на нього через призму теорії колективного несвідомого, то цей архетип є проявом інстинктів людини. Він не може бути подоланий вихованням, тінь залишається з дитячих років, коли наші дії були імпульсивними. Те, що у тині є спільним для всіх, виражає себе в образах колективного несвідомого, пов'язаних із володарем прихованого невідомого, підземного світу. Тінь – це підсвідомі бажання, несумісні із загальноприйнятими соціальними нормами поведінки. Це – нижчий рівень свідомості стосовно сучасного суспільства. Відтак тінь – це первісна, неконтрольована тваринна частина особистості. Це – Хайд доктора Джекіла із роману Стівенсона. Ослаблення архетипу персони дає їй сили.

У XX столітті прояви архетипу тіні неодноразово зображувалися письменниками. Зокрема, це проявилось у творчості У. Голдінга, який показав, що «поза цивілізацією причиною регресу є не так позбавлення матеріальних благ, пов'язаних із науково-технічним прогресом, як внутрішня «темна» сторона особистості, яка в умовах цивілізації пригнічується або самим індивідом, або соціальним оточенням» [4, с. 58]. Зображення архетипу тіні дістало поширення навіть у масовій літературі. Згадаймо фентезійний роман Урсулі Ле Гуїн «Чарівник Середземномор'я», у центрі сюжету якого – боротьба головного героя із власною внутрішньою тінню.

Дж. Уїндем теж приділив увагу зображенню активації архетипу тіні в багатьох персонажів, у яких біологічне виходить на перший план в умовах краху цивілізації. Таким є згаданий вище поневолювач Джозелли, чоловік, що осліп. Раніше, до глобальної катастрофи, він, очевидно, був непоганою людиною. Проте раптове осліплення і страх, що прокинувся в ньому, радикально змінюють його поведінку.

Поряд із образами індивідуальної тіні у творах британського письменника фігурують й образи колективної тіні, що пробуджується в масах. Головні персонажі, як правило, приймають свою тінь як невід'ємну частину їхньої власної особистості. Щоб здійснити цей акт, уїндемівські герої нерідко проходять через агресивні лабіринти, повні небезпек, що чигають на них. Прийняття власної тіні дає їм додаткові сили в боротьбі за виживання, відтепер частину нелегкої ноші переймає на себе колективне несвідоме. Специфічна інтерпретація архетипу тіні надає творам непересічного значення, сягаючи високих духовних рівнів. Багатоплановість літературного міфосвіту досліджуваних творів є одним із головних чинників особливого впливу на читача.

Загалом певна активація архетипу тіні є необхідною для виживання. У досліджуваних апокаліптичних романах цей процес можна простежити у всіх основних літературних героїв, які змогли вижити в нелегких умовах. Однак в одних він проявився більшою мірою, в інших – меншою. Архетип тіні сприяє збереженню життя у світі, де колишні закони й моральні норми втрачають свою дієвість.

Без неї людина не цілісна. Будучи противагою свідомості, вона служить поштовхом людському розвитку. К.Г. Юнг писав: «Ми швидше наблизилися б до цілі, якби спробували визнати свою власну тінь разом з її огидливими діяннями. Знаючи про цю тінь, що являє собою темний бік нашої природи, ми набули б імунітету від будь-яких моральних і розумових витівок і підступів» [12, с. 83]. Відтак людина для свого психічного і соціального благополуччя має прийняти свою тінь, як це робить чимало уіндемівських персонажів, водночас не даючи їй можливості поневолити свою свідомість.

У творчості Дж. Уіндема можна знайти й інші архетипи, частини прадавніх міфологічних сюжетів. Однак ми маємо пам'ятати слова К. Леві-Строса: «Міф залишається міфом доти, доки він сприймається як такий» [3, с. 206]. Інші дослідники, можливо, побачать щось інше чи по-іншому подивляться на ті чи інші архетипи. У нашому тлумаченні певних архетипів ми можемо спиратися на юнгіанське формулювання, а можемо порівнювати з ним.

Висновки. Твори Дж. Уіндема мають надзвичайно глибокий архетипний шар. Його аналіз дає змогу побачити глибокий зв'язок жанру апокаліптичного роману з архетипними символами, образами й моделями, своєрідність художньої трансформації праобразів колективного несвідомого. На семантику архетипних образів вплинули соціальні, культурні, національні та індивідуально-психологічні чинники. Своєю чергою, актуалізація архетипів зумовила вплив на художню структуру творів, особливості їх композиції, сюжету й хронотопу, портрети персонажів.

Архетипні образи, зображені в романах Дж. Уіндема, є невід'ємною частиною художньої реальності, оскільки міфи первісної людини були її буттям. У цих наративах кожне явище отримує свій індивідуальний код, що містить задум письменника. Цей код містить у собі гаму значень та потенційних можливостей, про які можна дізнатися, проаналізувавши культурні контексти романів. Архетипи, відображені у творах, сприяють зіставленню художніх подій та персонажів із світом. Оригінальна художня інтерпретація письменником найвпливовіших архетипів надала його творам значної глибини, що сприяло їх високому художньо-естетичному рівню.

Література:

1. Зборовська Н.В. Психологія і літературознавство / Ніла Вікторівна Зборовська. – К.: Академвидав, 2003. – 391 с.

2. Кемпбелл Дж. Герой із тисячею облич / Джозеф Кемпбелл; пер. з англ. О. Мокровольського. К.: Альтернативи, 1999. – 392 с.
3. Леві-Строс К. Структурна антропологія / Клод Леві-Строс; пер. з фр. З. Борисюк. – К.: Основи, 2000. – 387 с.
4. Новохатський Д.В. Англо-американська антиутопія: Зародження і генезис: Учебное пособие / Д.В. Новохатский. – Ялта: РИО КГУ, 2011. – 78 с.
5. Уиндем Дж. День триффидов: Роман. Рассказы / Джон Уиндем; пер. с англ. – М.: АСТ, 2002 (Классика мировой фантастики).
6. Уиндем Дж. Паутина / Джон Уиндем; пер. с англ. – К.: Альтерпрес, 1993. – 752 с. (Зал слави зарубіжної фантастики)
7. Фрай Н. Архетипний аналіз теорії мітів / Нортроп Фрай // Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / за ред. М. Зубрицької. – 2-е вид., доп. – Львів: Літопис, 2000. – С. 142–172.
8. Фромм Е. Мати чи бути? / Еріх Фромм; пер. з англ. – К.: Український письменник, 2010. – 222 с.
9. Хендерсон Дж. Древние мифы и современный человек / Дж. Л. Хендерсон // Человек и его символы / К.Г. Юнг, М.-Л. фон Франц, Дж. Л. Хендерсон и др.; пер. с англ. – М.: Серебряные нити, 1998. – С. 103–154.
10. Элиаде М. Мифы, сновидения, мистерии / Мирча Элиаде; пер. с англ. – М.: REFL-book; К.: Ваклер, 1996. – 288 с.
11. Юнг К.Г. Душа и миф. Шесть архетипов / Карл Густав Юнг; пер. А.А. Спектор. – Мн.: Харвест, 2004. – 400 с.
12. Юнг К.Г. К вопросу о подсознании / Карл Густав Юнг // Человек и его символы / К.Г. Юнг, М.-Л. фон Франц, Дж. Л. Хендерсон и др.; пер. с англ. – М.: Серебряные нити, 1998. – С. 13–102.
13. Юнг К.Г. Отношения между Эго и Бессознательным / Карл Густав Юнг // Юнг К.Г. Сознание и бессознательное: Сб. / пер. с англ. – СПб; М.: Университетская книга, 1997. – С. 80–149.

Кулешир М. Н. Отражение архетипов коллективного бессознательного в апокалиптических романах Дж. Уиндема

Аннотация. В статье анализируются особенности отражения архетипов коллективного бессознательного и их роль в апокалиптических романах Дж. Уиндема.

Ключевые слова: архетип, коллективное бессознательное, миф, апокалиптический роман.

Kuleshir M. The depiction of the archetypes of the collective unconscious in the apocalyptic novels by J. Wyndham

Summary. The article analyzes the specifics of the reflection of the archetypes of the collective unconscious and their role in the apocalyptic novels by John Wyndham.

Key words: archetype, collective unconscious, myth, apocalyptic novel.